

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

ЧЕРНЕГА Ю.С., АСПИРАНТ*,
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

В даній статті розглянуто сучасну державну політику зайнятості населення України, визначено її роль в формуванні ринкової економіки та запропоновано шляхи формування ефективної зайнятості.

The modern public policy of employment of population of Ukraine is considered in this article, certainly its role in forming of market economy and the ways of forming of effective employment are offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За умов переходу до ринкових відносин, одним з найважливіших завдань країни є формування стабільного та ефективного ринку праці, запровадження оптимальної політики зайнятості населення. Саме зайнятість повинна відігравати одну із найважливіших ролей у забезпеченні економічного зростання країни.

Дослідження проблеми зайнятості населення сьогодні є актуальним, тому що збільшення зайнятості та доходів населення, підвищення продуктивності його праці створює передумови для економічного зростання. Тим паче на сучасному етапі, який характеризується активізацією процесів інтеграції України із світовою економічною системою, зокрема вступом країни до СОТ, коли все більше значущості набувають питання розвитку національного ринку праці, пов'язані із забезпеченням належного рівня економічної активності і зайнятості населення, формуванням відповідної конкурентоспроможності робочої сили, соціального захисту, заробітної плати і доходів з метою наближення їх до стандартів економічно розвинених країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній українській економічній літературі проблема державного регулювання ринку праці й зайнятості перебуває під пильною увагою дослідників. Різноманітні її аспекти розглядалися українськими економістами С. Бандуром, О. Здоровцовим, Е. Лібановою, І. Петровою, Т. Заяць. Але

---

* Науковий керівник – Здоровцов О.І, д.е.н., професор, заслужений працівник вищої школи України

ця тема може претендувати на статус невичерпної – існує ще багато питань, на які доведеться знайти відповідь. Йдеться, зокрема, про закономірності функціонування, методи регулювання, їх зміст, взаємозв'язок. Більш глибокого теоретичного аналізу потребує механізм забезпечення збалансованості, послідовності застосування різноманітних засобів державного регулювання зайнятості, їхнього взаємозв'язку.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є аналіз сучасної державної політики зайнятості населення України, її ролі в формуванні ринкової економіки та визначення шляхів формування ефективної зайнятості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зайнятість населення являє собою діяльність частини населення щодо створення суспільного продукту (національного доходу). Саме в цьому полягає її економічна сутність. Зайнятість населення — найбільш узагальнена характеристика економіки. Вона відбиває досягнутий рівень економічного розвитку, внесок живої праці в досягнення виробництва.

Визначення зайнятості охоплює великий комплекс проблем, за якими стоять структурна, інвестиційна, цінова, грошово-кредитна, кадрова, освітня, міграційна, демографічна, соціальна політика держави. Ця сукупність соціально-трудових відносин знаходить свій прояв у певних економічних категоріях, таких, наприклад, як індивідуальна або колективна трудова діяльність, процес самої праці, продуктивність праці, її умови, нормування, мобільність та професійна підготовка кадрів, доходи і заробітна плата тощо. Звідси випливає важливий висновок: зведення проблеми зайнятості населення лише до відсутності безробітних — це не виправдане, помилкове і шкідливе з точки зору державної політики зайнятості припущення. Саме такий підхід у подальшому породжує недооцінку активних заходів на ринку праці, негативні наслідки розвитку нерегламентованої та нелегальної зайнятості, інші негаразди і, кінець кінцем, те безробіття, в тому числі і приховане, до відсутності якого були зведені проблеми зайнятості.

На жаль, подібне ставлення до зайнятості іноді існує не тільки на побутовому рівні, що приносить шкоду справі. Але це — вади перехідного періоду. Лише сучасний підхід до зайнятості у державній політиці, і що особливо важливо, на регіональному та місцевому рівні, дасть правильний напрям вирішення всіх складних питань зайнятості населення і визначить її провідне місце як у макро-, так і в мікроекономіці.

Динаміка зайнятості населення по Україні*

Роки	у віці 15-70 років		працездатного віку**	
	в середньому, тис осіб	у % до населення відповідної вікової групи	в середньому, тис осіб	у % до населення відповідної вікової групи
2000	20175,0	55,8	18520,7	64,5
2001	19971,5	55,4	18453,3	64,1
2002	20091,2	56,0	18540,9	64,4
2003	20163,3	56,2	18624,1	64,5
2004	20295,7	56,7	18694,3	64,6
2005	20680,0	57,7	18886,5	65,4
2006	20730,4	57,9	19032,2	65,9
2007	20904,7	58,7	19189,5	66,7
2008	20972,3	59,3	19251,7	67,3
2009	20191,5	57,7	18365,0	64,7
2010	20266,0	58,5	18436,5	65,6

* Розраховано на основі даних Державного комітету статистики України

** Жінки віком 15-54 роки, чоловіки – 15-59 років

Наведені дані таблиці свідчать, що зайнятість населення України протягом 2000-2010 років у віці 15-70 років підвищилася з 20175 тис осіб до 20266 тис осіб, тобто на 91 тис осіб, а у відсотках до населення відповідної вікової групи – на 2,7%. Зайнятість населення України працездатного віку за період 2000-2010 роки зменшилась з 18520,7 тис осіб до 18436,5 тис осіб, тобто на 84,2 тис осіб, а у відсотках до населення відповідної вікової групи зменшення відбулось на 1,1%.

Ринок праці в сфері зайнятості не може бути саморегулюючою системою. Більш повна і ефективна зайнятість досягається завдяки її державному регулюванню. Зайнятість тут повинна розглядатися як один із головних орієнтирів розвитку економічної системи, який визначає перегрупування фінансових, матеріальних і трудових ресурсів в народному господарстві, пріоритетних напрямів НТП, розміщення продуктивних сил, шляху підвищення якості і рівня життя.

Сучасна політика зайнятості включає систему заходів, спрямованих на регулювання ринку праці та підвищення якісного рівня трудових ресурсів: створення системи професійного навчання та

працевлаштування, збір і поширення інформації про стан попиту і пропозиції на ринку праці, створення фондів страхування на випадок безробіття, розвиток системи соціального забезпечення. Сучасний механізм державного впливу на ринок праці проявляється у розвитку нових форм зайнятості, стимулюванні росту заробітної плати разом із створенням умов для активації політики інвестування та зростання зайнятості, зниження віку виходу на пенсію та збільшення терміну отримання освіти як до початку, так і в періоді трудової активності.

У реалізації державної політики зайнятості будь-якої країни певне місце займають служби зайнятості. У зарубіжних країнах для регулювання ринку праці було створено низку установ, функції яких досить схожі. Крім традиційних, однією з важливих їх функцій є сприяння у здобутті професій, підвищення кваліфікації і перепідготовці безробітних.

У більшості країн професійне навчання найчастіше ведеться на базі різних навчальних закладів та на підприємствах, з якими служби зайнятості уклали угоди. Однак, у деяких державах, таких як Фінляндія, Німеччина, і Швеція відбувається зворотній процес: змінюються зв'язки між службами профорієнтації, профпідготовки і працевлаштування і створюються єдині центри зайнятості, які надають комплекс послуг. Крім державних служб зайнятості, в багатьох країнах є ще й приватні, куди можуть звернутися як безробітні особи, так і працюючі [1, с.4].

Основними напрямками державної політики зайнятості є:

— сприяння зайнятості населення шляхом збереження ефективно функціонуючих та створення нових робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності;

— сприяння підготовці робочої сили, професійний склад і кваліфікаційний рівень якої відповідає потребам ринку праці;

— підтримка самостійної зайнятості населення, розвитку підприємництва;

— сприяння підвищенню якості робочої сили, розвитку системи професійного навчання кадрів упродовж усього життя з урахуванням потреб ринку праці;

— посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості;

— підтримка громадян, які не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці;

— соціальна підтримка безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості, з метою повернення їх до продуктивної зайнятості;

— забезпечення соціального захисту громадян України, які працюють за кордоном;

— сприяння розвитку системи колективно-договірного забезпечення повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості [2, с.4].

Пріоритети державної політики будуть націлені на розв'язання регіональних та галузевих проблем зайнятості населення на депресивних територіях, у малих монофункціональних містах, вугільних регіонах та у сільській місцевості, а також розв'язанню проблем, пов'язаних із соціальним захистом вивільнених працівників Чорнобильської АЕС у зв'язку з її закриттям, соціальною та професійною адаптацією військовослужбовців, звільнених внаслідок реформування збройних сил.

Заходи щодо сприяння зайнятості сільського населення здійснюватимуться у процесі реформування аграрного сектора економіки і будуть спрямовані, зокрема, на розширення можливостей для створення у сільській місцевості додаткових робочих місць, сприяння самостійній зайнятості сільського населення, залучення безробітних до підприємницької діяльності. Створення нових робочих місць для незайнятого сільського населення [3, с.89].

Проаналізувавши існуючі проблеми у цій сфері можна зробити висновок, що вирішення проблем на ринку праці України по регулюванню незайнятості населення мають включати заходи, що систематизовані за 7 основними напрямками:

1. Формування нормативно-правової бази в сфері зайнятості населення;
2. Професійна підготовка кадрів, підвищення якості робочої сили;
3. Збереження і створення робочих місць, сприяння розвитку підприємництва та самостійної зайнятості населення;
4. Розв'язання проблеми зайнятості населення у сільській місцевості;
5. Сприяння зайнятості громадян, які потребують соціального захисту і нездатні на рівних конкурувати на ринку праці;
6. Регулювання соціально трудових відносин;
7. Надання соціальних послуг зареєстрованим безробітним

здійснюватиметься відповідно до законодавства України [4, с.30-31].

Висновки. Виходячи із результатів дослідження можна запропонувати наступні шляхи формування ефективної зайнятості в Україні:

1. З одного боку, необхідно зосередити зусилля на підвищенні шансів працевлаштування працівників зі старших вікових груп, а з іншого боку - стимулювати вихід з робочої сили всіх тих, хто має право на будь-який вид пенсії. Друга мета може бути досягнута через підвищення розміру пенсій до прожиткового мінімуму й обмеження можливості одержання пенсії і повної зарплати одночасно.

2. Більше уваги потрібно приділяти якості освіти і програм професійної підготовки, а не кількості студентів. Політика в області освіти повинна надавати особливого значення підготовці конкурентноздатних фахівців необхідних професій по універсальних програмах навчання, щоб збільшити можливості плавного переходу з навчання на роботу.

3. Варто направити зусилля на усунення бар'єрів до добровільної міграції, поширення інформації про вакансії і рівень життя по всій країні, поліпшення інфраструктури, транспортної системи і ринку житла (включаючи розвиток системи кредитування житла). Також уряду варто було б стимулювати створення нових робочих місць і відкриття нових фірм на проблемних територіях за допомогою пільгових кредитів і податкових пільг, навчання керівних кадрів, субсидій на дослідження і розробки, надання доступу до нових технологій. Особливу увагу необхідно також приділити заходам для боротьби із сільським хронічним безробіттям.

4. Необхідно проводити соціально-економічну політику, що стимулювала б перехід людей з неефективних робочих місць на більш ефективні, з неформальної діяльності у формальний сектор, з безробіття в регулярну зайнятість. У той же час необхідно підсилити моніторинг пошуків роботи серед зареєстрованих безробітних і застосовувати міри до тих з них, хто одержує доход від нерегулярних заробітків.

Література.

1. Соколова Т.В. Переход к рыночным отношениям в странах Центральной и Восточной Европы: занятость и доходы / Т.В. Соколова // Труд за рубежом.- 2005.- № 3.- С.3-14.

2. Державна політика зайнятості: найближчі плани // Соціальний захист. - 2007. - № 4. - С.4

3. Безтелесна Л. З досвіду розробки програм зайнятості / Л. Безтелесна // Економіка України – 2008. - №5 – С. 85-90

4. Гаркавенко А. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах / А. Гаркавенко // Україна: аспекти праці – 2008.- №6 – С. 26-32.